

Panslavizm ve Başarısızlık Sebepleri

Ayşegül Ketenci^{1,*}

¹Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye
*aysegulketenci0601@gmail.com

ÖZET

Panslavizm, Rusya liderliğinde tüm Slavları içine alacak büyük bir Slav Devleti kurma amacını taşıyan hareketin genel adıdır. 17. ve 18. yüzyıllarda “dini” bir birlikten bahsedilirken, 19.yüzyılda “ırk” esasına dayalı bir hale evrilmiştir. 19.yy’da Balkan Slavlarının bağımsızlıklarını kazanmasında sınırlı bir rol oynadığı kabul edilmelidir. Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu kötü durum ve milliyetçilik akımının etkisiyle, Balkanlar’da Rusya’nın hâkimiyet kurabileceği bir otorite boşluğu açılmıştır ve Panslavizm politikaları uygulanmaya başlanmıştır.

Panslavizm, Osmanlı Devleti’nin güçlü olduğu zamanlarda karşılık bulamamıştır, çünkü halkın yönetimden memnuniyeti, milliyetçilik duygularından daha önemlidir. Ne zaman Osmanlı Devleti Slav halklarını iyi yönetemez hale gelmiş ve Fransız İhtilali’nin yaydığı milliyetçilik fikri Balkanlar’da hayat bulmuştur, ancak o zaman Osmanlı’dan kopuşlar başlamıştır. Bu anlamda çalışmada, Panslavizm’in Balkan topraklarında ancak sınırlı bir etkisi olduğu ancak asli amaç olan tüm Slavları aynı çatı altında birleştirme nihai isteğine hiçbir zaman ulaşamadığı ele alınacaktır. Slavların geçmişten gelen farklı dillere ve kültürlere sahip olmaları, homojen bir yapı göstermemeleri, Avrupalı büyük devletlerin (Kırım Savaşı’nda Osmanlı Devleti’ne destek örnek verilebilir) Rusya’nın böylesine güçlenmesine sıcak bakmamaları ve onu dengelemek istemeleri başarısızlığa sebep olarak gösterilebilir. Panslavizm önceleri din (ortodoksluk), sonra kültürel ve dilsel alan ve daha sonra politik bir kimlik altında Slavları etkilemek için kullanılmıştır, yani zamanla farklı anlamlara evrilmiş, istikrarlı bir seyir izlememiştir, tek bir anlamı yoktur, bu yüzden Slavları yeterince etkileyememiştir. Rusya, Slavlaştırma amacını zamanla Ruslaştırılmaya dönüştürmüştür. Farklı kültürleri zorla Rus baskısı altına almaya kalkışınca, bu durum tepkiyle karşılanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Panslavizm, Milliyetçilik, Osmanlı Devleti.

Panslavism and the Reasons of its Failure

ABSTRACT

Panslavism is the general name of the movement that aims to establish a large Slavic State that will include all Slavs under Russian leadership. While talking about a "religious" union in the 17th and 18th centuries, it has evolved into a "race" based on the 19th century. It should be accepted that it played a limited role in the independence of the Balkan Slavs in the 19th century. Due to the bad situation of the Ottoman Empire and the influence of the nationalist movement, there was a lack of authority in the Balkans, where Russia could dominate, and Panslavism policies started to be implemented.

Panslavism did not find a response when the Ottoman Empire was strong, because the satisfaction of the people from the administration is more important than the sentiments of nationalism. When the Ottoman Empire became unable to rule the Slavic peoples and the idea of nationalism, which the French Revolution had laid, came to life in the Balkans, but then started the separation from the Ottoman Empire. In this sense, it can be studied that Panslavism has only a limited influence on the Balkan territories, but has never reached the ultimate goal to unite all the Slavs under the same roof. The fact that the Slavs had different languages and cultures in the past, they did not have a homogeneous structure and the great European states (as an example, the support of the Ottoman Empire in the Crimean War) did not want to see Russia so strong and they wanted to balance it, can be shown as the reasons why Panslavism was a failure. Panslavism was first used to influence the Slavs under the religion (orthodoxy), then the cultural and linguistic domain, and later on a political identity, that is, it did not follow a steady course that evolved into different meanings over time and did not have a single meaning. Russia has turned its goal of Slavlaism into Russianization over time. As Russia attempted to force the different cultures under Russian pressure, this situation was met with reaction.

Keywords: Balkans, Panslavism, Nationalism, Ottoman Empire.

GİRİŞ

Gümümüzde Rusya Federasyonu, uluslararası alanda söz sahibi, dünyanın en geniş topraklarına sahip, gerek küresel, gerek bölgesel konularda inisiyatif alabilen önemli bir aktördür. Rusya, Sovyetler Birliği zamanında ABD ile birlikte dünyanın en güçlü iki aktöründen biriydi, daha da öncelere gittiğimizde de Rusya'nın imparatorluk olarak özellikle yakın coğrafyasına yayılma, bu alanlara etki etme isteği taşıdığını her zaman görebiliriz. Rusya'nın Batı etkisini azaltabilmek için, eski Sovyet topraklarını ve Balkanları etki alanı altına alması önemlidir. Bu düşüncenin temellerinin çok eskiye dayandığı söylenebilir. Rus hegemonyasını yaymak amacıyla seçilen topraklardan olan Balkanlar üzerinde "Panslavizm" düşüncesinin temelleri 16. yüzyılda atılmaya başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlü olduğu zamanlarda Balkan halkları isyan etmemişlerdir. Toprak, vergi ve yönetim sisteminin iyi işlemesi, dini hoşgörünün olması sebebiyle inanç ve mezhep özgürlüğüne sahip olmaları, refah ve ekonomik kalkınmışlığın yerleşik olması sebepleriyle Balkan toprakları büyük karmaşalara sahne olmamıştır. Ancak zamanla konjontür değişmiştir ve Osmanlı'nın Balkan topraklarındaki güçlü etkisi, düzeni sağlamadaki başarısı zayıflamıştır. Rusya, Osmanlı'nın güçsüzlüğünden oluşan bu boşluğu kendi hegemonyasıyla doldurmaya çalışmıştır. Balkan toprakları; Rusya için hem Batı'ya açılan kapı olması, hem de ekonomik ve jeostratejik açılardan çok önemli olmuştur. Balkan halklarını etkilemek için tüm Slavları, Balkan ve Anadolu topraklarını içine alacak, böylece sıcak denizlere inmeyi sağlayacak "Panslavizm" düşüncesi yayılmaya çalışılmıştır. Peki bu düşüncenin etkili olup olmaması ve etkisinin altında yatan sebepler nelerdir soruları yakın tarihimize ışık tutması ve Rusya'nın Balkanlar politikasının anlamlandırılması açısından önemlidir.

PANSLAVİZM'İN OLUŞUMUNA SEBEP OLAN TARİHİ ARKA PLANININ İNCELENMESİ

Balkanlar'dan geri çekilmenin (17.-18. yy) sebepleri çok çeşitlidir. Osmanlı Devleti kötü bir durumdaydı, özellikle Lale Devri'nde fakir halk, lüks saray yaşamına tepki göstermişti. Kıtık, salgın hastalıklar, enflasyon toplumda huzursuzluklara yol açtı. Askerlerin maaşları düzenli ödenemediğinden başkentte büyük sorunlar baş gösterdi, İstanbul'da çıkan yangın sayısında büyük artış yaşandı, ülkede bir kaos havası yaşanıyordu. (Jelavich, 2006)

Osmanlı yönetiminin bozulması, devlette ehil yöneticilerin olmaması, Avrupa'daki yeniliklerin takip edilememesi gibi sebeplerle Osmanlı 18.yy da (1718-1792 arası) hem Ruslar hem de Avusturya ile mücadele etme devrini yaşamıştır. Bu iki devlet Türkleri Balkanlardan atmak için bazen tek tek bazen müttefik olarak her türlü çabayı sarf etmiştir. (Kocabaş, Avrupa Türkiye'sinin Kaybı ve Balkanlarda Panslavizm, 1986)

Panslavizm, Avrupa'da 1789 Fransız ihtilali ve 1846 ihtilallerinden sonra meydana gelmiştir. Bu ihtilaller Avrupa milletleri arasında milliyetçilik akımının doğmasına sebep olmuştur. Bu durum zamanla siyasi bir nitelik kazanmış, Balkanlar'da yaşayan Hırvat, Sırp ve Bulgarlar dil ve kültür gibi unsurları daha çok önemsemeye başlamışlardır. Rusya bu akımı körükleyerek yaygınlaşmasını teşvik etmiştir. (Kara, 2005)

Milliyetçi duyguların yayılması Yunancılık, Sırpçılık, Bulgarçılık, Romencilik fikirlerini ateşlemiştir. Osmanlı himayesinde zenginleşen Hristiyan tüccarlar, hem ticaretle uğraşmış hem de milliyetçilik fikrinin yayılmasına da ön ayak olmuşlardır, bu yüzden olaya "tüccar hareketi" denilmiştir. (Kocabaş, Avrupa Türkiye'sinin Kaybı ve Balkanlarda Panslavizm, 1986)

Kırım harbi, 1853-1856 yılları arasında Rusya ve Osmanlı devleti arasında olmuştur, bölgede ekonomik ve siyasi çıkarları olan Fransa ve İngiltere savaşa dahil olmuşlar ve Osmanlı'nın yanında durarak Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü güvence altına alan Paris Anlaşmasının imzalanmasını sağlamışlardır, böylece Rus tehdidine önemli bir darbe vurulmuştur. Bu savaş Rus toplumunda Avrupa düşmanlığını körüklemiş ve Panslavizm düşüncesini daha etkin hale getirmiştir. (Aydın, 2004) Kırım yenilgisi sonrası Paris Anlaşması imzalanmış ancak Rusya bu anlaşmaya uymak istememiş, mağlubiyetin acısını çıkarmak istemiş, Balkan Sırplarını kışkırtma çabalarından vazgeçmemiştir. (Kocabaş, Kuzeyden Gelen Tehdit, Tarihte Türk Rus Mücadelesi, 1989)

Osmanlı Rus savaşı (93 Harbi) 1877-1878 yıllarında meydana gelmiş, Osmanlı Devleti yenilmiştir. Osmanlı ordusunun güçsüz ve düzensiz oluşu, yöneticilerdeki ahlaki ve zihniyet bozuklukları ve Panslavizm'in etkisi sebep olarak görülebilir, savaş sonunda imzalanan Ayestefenos Anlaşmasıyla Osmanlı'nın Balkanlardaki varlığı büyük ölçüde sona ermiştir. Ayestefenos Anlaşması, Panslavizm politikasının başarılı olduğunun bir göstergesi sayılabilir. Anlaşma 29 maddeden oluşuyordu ve Rusya böylece Balkanlara yerleşmiş oluyordu. Osmanlı Devleti; Romanya, Sırbistan ve Karadağ'ın bağımsızlıklarını tanıyor, bu toprakları kaybetmiş oluyordu, özerk Bulgaristan Prenslığı'nin kurulmasıyla İstanbul ile Rumeli arasındaki bağlantı kopuyor, Rumeli'deki topraklar ikiye bölünmüş oluyordu. (Kocabaş, Kuzeyden Gelen Tehdit, Tarihte Türk Rus Mücadelesi, 1989)

OLGU OLARAK PANSLAVİZMİN DOĞUŞU

Panslavizm; Orta ve Doğu Avrupa'daki Slavların etnik geçmişlerini kabul ederek, onları Rusya himayesinde tek bir çatı altında toplamayı ve bunların siyasal dayanışmasını ve kültürel birlikteliğini sağlamayı amaçlayan hareketin genel adıdır, 1870'lerden itibaren Avrupa'da kullanılmaya başlanmıştır. Slovak yazar J. Herkel ilk defa bu terimi kullanarak ilmi literatüre sokmuştur. (Aydın, 2004)

Panslavizm'in amaçları; sıcak denizlere inmek, Türkleri Anadolu'dan atarak İstanbul, Ege, Karadeniz ve Akdeniz'e hakim olmak, buralarda donanma bulundurmak, Slav kökenli Hristiyanları ayaklandırmak, yayılmacı bir siyaset izleyerek Balkanlardaki Slavları Rusya hakimiyeti altında birleştirmek, kısacası önemli bir dünya gücü olmak için Slav üstünlüğüne dayalı büyük bir devlet kurmak olarak özetlenebilir. (Keleş, 2008)

1. Petro zamanında milli şuur Rusya'da büyük ölçüde oluşmuştur, onun teorisi bölgesel olmaktan ziyade emperyalistti ve Rus olmayan bölgeleri de kapsıyordu, Rus hegemonyasını ülke dışında yaymak ve geliştirmek en önemli amaçlarından biriydi. (Cracraft, 1994) Panslavizm'e etki eden en önemli tarihi şahsiyetler 1. Petro ve 2. Katherina'dır. Onlar zamanında henüz adı "Panslavizm" olmasa dahi fikir olarak ilk defa onların ortaya attığı bir gerçektir. Panslavizm'in ön hazırlık planları onlar zamanında yapılmıştır, Osmanlı hakimiyeti altındaki Slavları tek bir çatı altında toplamak için seçilen topraklar Balkanlar'dı. Uygulama yöntemleri arasında dini, kültürel, dil, Osmanlı'yı içten çökertme gibi birçok yol izlenmiştir. Panslavizm romantik devrini 1830'larda çar 1. Nikola zamanında yaşamıştır. "hilalin altındaki dindaşları himaye için işe karışmak (dini boyut)" politikası güdüyordu. (Kocabaş, Kuzeyden Gelen Tehdit, Tarihte Türk Rus Mücadelesi, 1986)

Çek, Leh, Slovak ve Hırvat alimler, yazarlar, şairler çokça eserler vererek kültürel alandan Panslavizm fikrinin yayılmasına katkıda bulunmuşlardır. (Petrovich, 1958)

Arkeoloji uzmanı P.J. Şafarik 1828’de “Slavların menşei” üzerine bir eser vermiştir, Şafarik’e göre, Rusya Slav denizi, diğer Slav kavimleri Slav ırmaklarıydı ve bir gün Slav ırmakları Slav denizine kavuşacaklardı. (Demiroğlu, 2009) Yazar Herkel, genel Slav dilinde bir yazı yazmıştır, 1818-22 yıllarında Prag’taki “Memleket Müzesi”, Çek ve Slovak arkeolojik ve etnografik eserlerini araştırmış ve bu araştırmalarını milli duyguları güçlendirecek şekilde halka yaymıştır, müzenin yayın organı olan dergi Çek ve Slovak milli kültürünün oluşmasında çok etkili olmuştur. Çek vatansever Palacky, şair Kollar Slav hareketinde öncü rol oynadılar. 1830’lardan itibaren Slav birliği yerine edebi ve kültür Panslavizmi daha çok önem kazandı, Puşkin ve Tyütçev Panslavist gibi şairler buna örnek verilebilir. Mesela Tyütçev’in “bütün Slav kavimlerinin Rus bayrağı altında toplanmaları gerektiği”nden bahsetmesi önemlidir. (Kurat, “Panslavizm”, 1953)

Nikolas Yakoleviç Danilevsky ve General Rostislav Fadayeve ateşli yazılar yazarak Osmanlı yıkıldıktan sonra Rusya’nın himayesinde bir devlet kurulacağını yazıyorlardı. 1869 yılında Danilevsky’nin yazdığı “Rusya ve Avrupa” kitabı “Panslavizm’in incili” kabul ediliyordu. Kitaba göre federal Panslavist bir devlet olan Rusya, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan, Hırvatistan, Macaristan, Slovenya ve İstanbul’u kapsıyordu, devletin başkenti İstanbul olacaktı, çünkü daha önce İkinci Roma’ya başkentlik yapmış ve Doğu Hristiyanlarına merkezilik ettiği için birleştirici bir özelliğe sahipti. (Petrovich, 1958)

Kışkırtma ve propaganda, Panslavizm’i yaymak amacıyla kullanılmıştır. Mesela Bulgarları isyana sürüklemek için halk arasında tahrik edici broşürler yayılıyordu ve halk “sizde din, milliyetçilik yok, isyan edin biz sizi ezdirmeyiz” gibi sözlerle kışkırtılıyordu. (Halil İnalçık, 1943)

Tecrit politikasına; Osmanlı’yı Avrupa’dan dışlamak amacıyla Türkleri barbar ve katliamcı gibi gösterme gayretleri ve bunu bir propaganda malzemesi yapmaları örnek gösterilebilir. Başbozuk ve Batak Köyü katliamları bu amaçla kullanılmıştır. Başbozuk katliamı sonrası İngiliz gazetelerinde “Müslümanlar’ın Hristiyanlar’ı katliamı” şeklinde bir haber çıkmış ve bu durum İngiltere’de propaganda yürüyüşlerine sebep olmuştur. (Kocabaş, Kuzeyden Gelen Tehdit, Tarihte Türk Rus Mücadelesi, 1986)

İçten çökertme politikasında (hülul politikası); Osmanlı devlet adamlarına yaklaşıldı, bunlar üzerinde nüfus kurularak Rusya menfaatine çalışmalar yapıldı. Asker ve diplomat olan İgnatıyef sadrazam Mahmut Nedim Paşa’yı etkilemeyi başarmıştı, devlet içinde yapılan yenilik çalışmalarına karşı tutum izlemesi ve dirayetli devlet görevlilerinin işten atılması için bu sadrazamı çok etki altında bırakmıştır. (Kocabaş, Kuzeyden Gelen Tehdit, Tarihte Türk Rus Mücadelesi, 1986) Mahmut Nedim Paşa’nın, “İgnatıyev’in kuklası” olduğu iddia edilmiştir, Rusya’ya yakın davranmasının asıl sebebinin, İngiltere’ye muhalefet olduğu söylenebilir ancak Rusların her dediğini yaptığı için halkın tepkisini de çekmiştir. (Kurat, Türkiye ve Rusya 18. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşı’na Kadar Türk-Rus İlişkileri, 2001)

Önceleri dini ve kültürel alanda savunulan Panslavizm daha sonraları (1870den sonra) siyasi boyuta taşınmıştır, bu durum Avusturya’nın Prusya’ya yenilmesi ve Osmanlı’nın da Kırım Savaşı sonrası Paris Anlaşması’nın Rusya tarafından ortadan kaldırma çabalarıyla ortaya çıkmıştır. (Kocabaş, Avrupa Türkiye’sinin Kaybı ve Balkanlar’da Panslavizm, 1986)

Organizasyon ve komiteler; 1857de Slav yardım cemiyeti kuruldu, cemiyet yöneticileri Rus dış işleri bakanı Gorçakof’a gönderdikleri mektupta amaçlarını şöyle sıraladılar:

“1.Güney Slavların kiliselerine, Rusya’dan toplanan parayla maddi yardımda bulunulacak

2.Güney Slavların kilise mekteplerine, ayin aletleri, kitap ve malzeme yollanacak

3. Rusya’da tahsil maksadıyla gelen Slav gençlerine her türlü yardım yapılacak”
(Kurat, “Panslavizm”, 1953)

Ekonomik yardımlara 1876 yılında Güney Balkan Slavları için toplanan 360.000 ruble örnek olarak verilebilir. Slav Komitesi, Rus halkı arasında yayılan Slav sempatisini kullanarak büyük miktarda para topladı, bunun büyük kısmı Rus halkı tarafından karşılandı. Büyük şehirlerde öğrenciler Slav hareketi için öncü bir rol üstlendiler ve entelektüeller ayaklanma çıkması için planlar yaptılar. (Mackenzie, 1967)

PANSLAVİZM BAŞARISIZLIK SEBEPLERİ

“Rusya bu fevkalade büyük kitlesine rağmen, batı Slav devletlerinde en küçük bir menfaat alakası ve ne de en küçük bir sempati uyandıramamış ufacık bir Slav politika çizgisine bile ulaşamamıştır.” (Kohn, 1963)

Ruslaştırma; bazı Panslavistler Rus kültürünü egemen kılmak istemiş ve dillerinden ve kültürlerinden bağımsız olarak tüm Slavları Ruslaştırmak istemişler, bu durum Slav’ların tepkisini çekmiştir. (Keleş, 2008)

Panslavizm politikası önceleri din ve ortodoksluk üzerine inşa ediliyordu, bu bakımdan Osmanlının Balkan tebasıyla örtüşüyordu ancak özellikle Osmanlı’nın güçlü dönemlerinde Slavların Türk idaresinden memnun olmaları, mezhep özgürlüğüne sahip olmaları, ekonomik bakımdan rahatlıkları bu kışkırtmaları boşa çıkartmıştır. (Kocabaş, Avrupa Türkiye’sinin Kaybı ve Balkanlar’da Panslavizm, 1986)

“Panslavistlerin çetelerle faaliyete başladıkları zamana kadar Memalik-i Osmaniye’de sulh, hoşnutluk ve refahı umumi hüküm sürüyordu. Hristyan ahali Rusya’nın en müterakki yerlerinde olduğundan daha iyi yemek, libas ve mala malik bulunuyor, daha iyi idare ediliyor, daha az vergi veriyor ve Rusya’da meçhul olan bir derecede hürriyet-i mezhebiyette ve siyasiyeye dahilinde yaşıyorlardı. Muavenet etmek istedikleri Hristyanların ölümüne ve rahatlarının bozulmasına sebep Ruslar’dı.” (Kocabaş, Avrupa Türkiye’sinin Kaybı ve Balkanlar’da Panslavizm, 1986)

“Bulgarların Hristyan halkı, Türkler tarafından fena idare edilmiyordu. Mezhep hürriyetine sahip bulunuyorlardı. Bazı şehirlerin belediye imtiyazları vardı ve eyaletlerde de birtakım muhtariyet haklarından faydalanmakta idi, iktisadi bakımdan köylüler Rus köylüsünün maruz kaldığı kötü durumdan çok uzaktılar; Mitat Paşa’nın akilane valiliği esnasında önemli bir refah seviyesini de kazanmışlardı.” (Orijinal kaynaktan aktaran: Kocabaş, Avrupa Türkiye’sinin Kaybı ve Balkanlar’da Panslavizm, “Karal, C:7, s 96 W.Edward, Notes on European History s.v” ,)

Krijaniç, bazı Slavların Ortodoks, bazılarının Protestan olması ve farklı dillere sahip olmaları sebebiyle aralarında anlaşmazlıklar olduğunu, bu sebeple ortak bir dil yaratılması gerektiğini düşünüyordu. Slavlar homojen yapıda değildi ve bu durum Panslavizm’in yayılmasını güçleştiren sebeplerden biridir. (Petrovich, 1958)

Osmanlı Slavları isyan halindeyken, Slavları cermenleştirme politikası olarak “Pancermenizm” politikası ortaya çıktı, yani batılı devletler Slavları Rus birliğine değil, Cermen birliğine dahil etmek istediler, çok güçlü ve büyük bir Rus hakimiyetini istemiyorlardı, çıkarlarına ters düşüyordu, dünyadaki güç konjenktürüne uygun değildi.

Panslavizm önceleri ortodoksluk yani “din” üzerine bir politika inşa edilmişti, daha sonra ise “ırk” esasına dayalı bir hale dönüştü. Tek bir politika üzerinde yoğunlaşmaması ve zamanla değişmesi insanlar üzerindeki etkisini azaltmıştır. (Kocabaş, 2005)

SONUÇ

Güçlü, tebasına hakim, dirlik ve düzeni sağlayan, adaletli bir yönetim benimseyen Osmanlı Devleti (16.yy), Balkanlarda rahatlıkla ilerledi ve Balkan milletleri onun himayesine girmekten rahatsızlık duymadılar. Sonraki iki yüzyıl içinde gelişen milliyetçilik akımları, büyük devletlerin kışkırtmaları, Osmanlı'nın yönetimde basiretsizlik sergilemesi, ekonomik bakımdan güçsüzleşmesi, adalet ve toprak sisteminin aksaması onu Balkanlar'da istenmeyen devlet haline getirdi ve Balkan Slavları isyan ettiler, zamanla bağımsızlıklarını kazandılar. Balkanlar'da yaşanan otorite boşluğu, güçsüzleşme ve uluslararası alanda yaşanan gelişmeler (milliyetçilik fikri) Panslavizm'in doğuşunun ana sebepleridir.

Rusya, güçten düşen hasta adamın topraklarını ve Slav kardeşlerini de kapsayacak büyük bir imparatorluk kurmayı amaçlamış ve Panslavizm akımını yayarak Balkan topraklarındaki Slavları kışkırtmıştır. Panslavizm, Osmanlı'nın güçlü olduğu zamanlarda karşılık bulamamıştır, çünkü halkın yönetimden memnuniyeti, milliyetçilik duygularından daha önemlidir. Ne zaman Osmanlı Devleti Slav halklarını iyi yönetemez hale gelmiş ve Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik fikri Balkanlar'da hayat bulmuştur, ancak o zaman Osmanlı'dan kopuşlar başlamıştır. Bu anlamda Panslavizm'in Balkan topraklarında ancak sınırlı bir etkisi olduğu ancak asli amaç olan tüm Slavları aynı çatı altında birleştirme nihai isteğine hiçbir zaman ulaşamadığı sonucu çıkarılabilir. Slavların geçmişten gelen farklı dillere ve kültürlere sahip olmaları, homojen bir yapı göstermemeleri önemli sebeplerdir. Başarısızlığın diğer sebeplerinden biri de Avrupalı büyük devletlerin (Kırım Savaşı'nda Osmanlı'ya destek örnek verilebilir) Rusya'nın böylesine güçlenmesine sıcak bakmamaları ve onu dengelemek istemeleridir. Panslavizm önceleri din (ortodoksluk), sonra kültürel ve dilsel alan ve daha sonra politik bir kimlik altında Slavları etkilemek için kullanılmıştır, yani zamanla farklı anlamlara evrilmiş, istikrarlı bir seyir izlememiştir, tek bir anlamı yoktur, bu yüzden Slavları yeterince etkileyememiştir. Rusya, Slavlaştırma amacını zamanla Ruslaştırmaya dönüştürmüş ve farklı kültürleri zorla Rus baskısı altına almaya kalkışınca tepkiyle karşılaşmıştır.

Panslavizm'in ana amacı, Balkanlar ve Anadolu toprakları dahil olmak üzere Rus hakimiyetinde büyük bir devlet kurmaktır, ancak tarihin hiçbir zamanında bu amaca ulaşamadı, başarılı olamadı. Balkan Slavlarının Osmanlı Devleti'ne isyan edip ayrılımlarına sınırlı bir etkide bulunduğu söylenebilir de kopuşun ana sebebi Osmanlı'nın içinde bulunduğu kötü durum, topraklarını yönetmedeki basiretsizlik ve Fransız İhtilali'nin sebep olduğu milliyetçilik akımıdır.

KAYNAKLAR

- Aydın, Mithat. (2004) “19. yy Ortalarında Panslavizm ve Rusya”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, s 15/1 (2004): 109.
- Cracraft, James. Major Problems in the History of Imperial Russia, Chicago: University of Illions Press, 1994.
- İnalçık, Halil. Tanzimat ve Bulgar Meselesi, 1.bs. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1943.
- Jelavich, Barbara. Balkan Tarihi 18.-19. Yüzyıllar, çev: İhsan Durdu, Gülçin Tunalı, Haşım Koç, 1.bs. İstanbul: Küre Yayınları, 2006.
- Kara, Adem. “1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı ve Anadolu’da Alınan Tedbirler” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s 14, (2005): 117.
- Keleş, Erdoğan. “Rusya’nın Panslavizm Politikasının Balkanlarda Uygulanmasına Dair Bir Layiha”, Muğla Üniversitesi SBF Dergisi, s 21 (2008): 124.
- Kocabaş, Süleyman. Avrupa Türkiye’sinin Kaybı ve Balkanlarda Panslavizm, 1.bs. İstanbul: Vatan Yayınları, 1986.
- Kuzeyden Gelen Tehdit, Tarihte Türk Rus Mücadelesi, 1.bs. İstanbul: Vatan Yayınları, 1989.
- Tarihimizde Komplolar, Olaylar Kayıplar, İstanbul: Vatan Yayınları, 2005.
- Kohn, Hans. Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği, 3. bs. Ankara: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1963.
- Kurat, Akdes Nimet. “Panslavizm”, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, c 2, s 2-4, (1953): 245.
- Türkiye ve Rusya 18. yy Sonundan Kurtuluş Savaşı’na Kadar Türk-Rus İlişkileri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 2001.
- Mackenzie, David. The Serbs and Russian Panslavizm, Newyork: Cornell University Press, 1967.
- Petrovich, Micheal Boro. The Emergence of Russian Panslavizm, Newyork: Columbia University Press, 1958.